

गति-आधार

क्यूबाचे अध्यक्ष फिडेल कॅस्ट्रो यांच्यावर लिहिल्या गेलेल्या एका लेखावर चर्चा चालू होती. त्या लेखात त्यांच्या सतत प्रवासात असण्याच्या सवयीबद्दल इन्सेसंट असा शब्दप्रयोग केला गेला होता. त्यावर इंग्रजी उत्तम जाणणाऱ्या अनुभवी व्यक्तीचं मत असं पडलं, की तो शब्दप्रयोग चुकीचा आहे. कारण मुळीच न थांबता कोण कसं प्रवास करू शकेल ?

त्यावर मी विनोदाने म्हटलं, “कां बरं ? आपण या पृथ्वीवर बसून सूर्याभोवती मुळीच न थांबता सतत प्रवास करतोच आहोत.”

मग प्रश्न आला की आपल्याजवळ तिकीट कोठे आहे ? आता तिकिटाशिवाय प्रवास करता येतोच की ! पण आपल्या बाबतीत तिकिटं आपल्या जवळ देऊन ठेवलेली नसतात, त्यामुळे प्रवास कोठे संपणार आहे हेच आपल्याला माहीत नसते.

शंकराचार्यांच्या भवानी अष्टकात देवीची प्रार्थना करताना म्हटले आहे, की तूच माझी गती आहेस. गती म्हणजेच आधार आहेस. खरे तर गती कमी-जास्त होत असताना, दिशा बदलत असताना आधाराची गरज भासते आणि गती हाच आधार आहे हे उमजायला कठीण जाते. भोवरा, भिंगरी ही फिरत असताना स्थिर असतात. ती गती संपली की खाली पडतात. पृथ्वीच्या स्वतःभोवती

आणि सूर्याभोवती फिरण्याच्या गतीमुळे ती अंतराळात आहे. प्रवाही असलेले पाणी तिच्या दोनतृतीयांश पृष्ठभागावर आहे, पण गतीमुळेच ते अंतराळात पडून जात नाही. हातचलाखीचे प्रयोग करीत असलेल्या जादूगाराने पाण्याने भरलेला ग्लास उलटसुलट फिरवूनसुद्धा त्यातले पाणी खाली पडत नाही. तो ग्लास इतका झर्झकन फिरवला जातो, की आपण खाली पडायचे आहे हे पाण्याच्या ध्यानात यायच्या आतच ग्लास सरळ होतो.

पण खरी कमाल हे सगळे नियम घालून देणाऱ्या 'त्या जादूगाराची' आहे. इतक्या प्रचंड वेगाने पृथ्वी फिरत असताना आपल्याला तिची गती जाणवतसुद्धा नाही हे केवढे नवल आहे !

“मी प्रवासात असो, विवादात असो, शोकात, पाण्यात, आगीने वेढलेल्या जागेत, पर्वतावर, शत्रूंच्या गराड्यात की निबिड अरण्यात; मी कोठे जरी असलो तरी फक्त तुला शरण जाणं मला माहित आहे. कारण तूच माझी गती आणि आधार आहेस.” ही देवीची प्रार्थना आहे.

पण आपणसुद्धा कमी नाही. इतका मजबूत आधार सतत जवळ असतानासुद्धा आपण पडून दाखवतोच की ! कारण तो आधार घ्यायचे भानच राहत नाही.

- भीष्मराज बाम
(‘मना सज्जना’ या पुस्तकातून)